روایت مدیر

عرضه بنزین ویژه

گفت‌وگو با محمد نظیفی مدیرعامل بورس انرژی درباره معاملات بنزین که با قیمت پایه ۶۵ هزار و ۸۰۰ تومان در لیتر آغاز شده است

رقیه ندایی
خبرنگار گروه اقتصاد

بورس انرژی برای اولین بار در ابتدای آذرماه میزبان عرضه بنزین ویژه بود که با قیمت پایه ۶۵ هزار و ۸۰۰ تومان به ازای هر لیتر به خریداران خاص خود فروخته شد. باتوجه به اینکه بنزین کالای استراتژیک است، عرضه این محصول در بورس انرژی را می‌توان یکی از مهمترین تحولات بازار سوخت دانست. نکته مهم اینجاست که بنزین عرضه شده در بورس انرژی با بنزین مصرفی مردم کاملاً متفاوت است؛ در اصل مردم بنزین معمولی مصرف می‌کنند و در بورس انرژی بنزین ویژه فروخته می‌شود و به همین دلیل است که قیمت بنزین در بورس انرژی بالاست. برخی از تحلیلگران، عرضه بنزین در بورس انرژی را پیش مقدمه افزایش قیمت آن برای مردم مطرح کردند. این افراد عقیده دارند که با عرضه بنزین در بورس انرژی این ذهنیت و پیش‌زمینه برای مردم ایجاد شد که قرار است به‌زودی قیمت بنزین افزایش پیدا کند؛ اما این موضوع درحالی است که بنزین مصرفی در بورس انرژی و بنزین یارانه‌ای یا مصرف مردم با یکدیگر متفاوت است و قیمت این دو بنزین تاثیری روی یکدیگر ندارند. بنزینی که در بورس انرژی عرضه می‌شود از جنس بنزین ویژه و وارداتی است و هزینه‌ها بالایی دارد؛ در مقابل کیفیت آن نیز بالاست. این بنزین خریداران خاص خود را دارد و مصرف همگانی ندارد. در مقابل بنزین یارانه‌ای یا بنزینی که مردم مصرف می‌کنند یک بنزین با کیفیت معمولی و یارانه‌ای بوده و هزینه‌های آن توسط دولت تامین می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت که عرضه بنزین در بورس انرژی تاثیری روی قیمت بنزین نداشته؛ چراکه جنس این دو بنزین بسیار متفاوت بوده است. بنزین عرضه‌شده در بورس انرژی عمدتاً شامل بنزین ویژه یا سوپر، بنزین وارداتی و در برخی مقاطع بنزین صادراتی با مشخصات فنی معین است. این فرآورده‌ها در «بازار فیزیکی بورس انرژی» عرضه می‌شوند؛ بازاری که هدف آن انجام معاملات واقعی و منجر به تحویل فیزیکی است، نه فعالیت‌های سفته‌بازانه. به همین دلیل، خریداران نیز محدود به اشخاص حقیقی نیستند و تنها شرکت‌ها، بازرگانان انرژی، مصرف‌کنندگان عمده و فعالان دارای مجوز امکان ورود به این بازار را دارند. فرآیند عرضه بنزین در بورس انرژی، از سازوکار مشخص و شفافی تبعیت می‌کند. ابتدا عرضه‌کننده که می‌تواند شرکت ملی پالایش و پخش، پالایشگاه‌ها یا شرکت‌های بازرگانی مجاز باشند، اطلاعیه عرضه را منتشر می‌کنند. در این اطلاعیه، جزئیاتی مانند حجم عرضه، قیمت پایه، استاندارد کیفی، محل و زمان تحویل به‌طور دقیق مشخص می‌شود. پس از آن، خریداران واجد شرایط با ثبت سفارش وارد رقابت قیمتی می‌شوند و در نهایت، قیمت نهایی از دل سازوکار عرضه و تقاضا کشف می‌شود. قیمت بنزین در بورس انرژی تاثیرپذیر از نرخ‌های جهانی، هزینه‌های حمل و نقل، نرخ ارز، کیفیت محصول، شرایط بازار و امثال این موارد تعیین می‌شود و به همین دلیل قیمت‌ها بازتابی از واقعیت‌های اقتصادی در بازار سوخت هستند و نه اقتصاد دستوری. همین ویژگی سبب شده که بورس انرژی به عنوان ابزاری برای کشف قیمتی واقعی و حذف معاملات غیرشفاف و حتی حذف رانت مورد توجه برخی از سیاست‌گذاران قرار گیرد. بنزین بورسی و یارانه‌ای با یکدیگر متفاوت هستند. داستان از نام آنها شروع می‌شود؛ بنزین یارانه‌ای یعنی بنزینی با شرایط سهل‌تر و بنزین بورسی یعنی بنزینی با کیفیت بالاتر و قابل رقابت‌تر. در رقابت ممکن است قیمت‌ها چندین برابر شود، اما در فرآیند یارانه‌ای این امکان نیست. درست است که بنزین هم‌اکنون سه نرخی شده اما همچنان این نرخ سود نیز از نرخ اول یارانه‌ای تبعیت می‌کند. به بیان ساده‌تر افزایش قیمت بنزین در سطح عمومی به عرضه بنزین در بورس انرژی مربوط نمی‌شود و دلیل افزایش قیمت بنزین نتیجه تصمیمات کلان سیاستی است، نه مکانیزم بورس. بررسی‌ها نشان می‌دهد که از منظر کلان، عرضه بنزین در بورس انرژی می‌تواند در بلندمدت به کاهش رانت، جلوگیری از قاچاق سوخت و امثال این موارد کمک کند. همچنین شفافیت قیمت، ثبت رسمی معاملات و امکان رصد جریان سوخت، ابزارهایی هستند که بدون ایجاد شوک قیمتی، ساختار معیوب بازار انرژی را به تدریج اصلاح می‌کنند. در شرایط تحریمی، یکی از مهم‌ترین آسیب‌هایی که اقتصاد کشورها را تهدید می‌کند، گسترش رانت در بازارها و معاملاتی است که خارج از سازوکار شفاف و واقعی بازار عمل می‌کنند. در معنای ساده‌تر تحریم‌ها با محدود کردن مسیرهای رسمی مبادلات اقتصادی، فضایی غیرشفاف ایجاد می‌کنند که درنهایت این شرایط موجب می‌شود دسترسی خاص و امتیازی انحصاری یا همان رانت شکل گیرد. نتیجه چنین شرایطی باعث می‌شود که به مرور منابع ملی کشور مورد هدف قرار گیرد و اعتماد عمومی نیز تضعیف شود. برون‌رفت از چنین وضعیتی، نیازمند حرکت به سمت شفاف‌سازی معاملات، فراهم نمودن فرصت‌های برابر برای فعالان اقتصادی و پایبندی به اصول اقتصاد رقابتی است. دسترسی عادلانه به اطلاعات و امکان مشارکت یکسان در معاملات، از جمله ابزارهایی هستند که مانع اصلی شکل‌گیری رانت به حساب می‌آیند. در چنین شرایطی بازار سرمایه، به‌عنوان یکی از شفاف‌ترین بسترهای معاملاتی نقش مهمی در کاهش رانت و افزایش اعتماد دارد. نمونه‌ای روشن از این موضوع، عرضه بنزین در بورس انرژی است؛ اقدامی که برای نخستین بار در تاریخ بورس کشور انجام شد و با استقبال قابل توجهی همراه بود. این عرضه نشان داد که حتی در حوزه‌ای حساس و استراتژیک مانند حامل‌های انرژی نیز می‌توان از سازوکارهای شفاف بازار استفاده کرد و قیمت‌گذاری را به مکانیسم عرضه و تقاضا سپرد. در این مسیر، بنزین ویژه و نه بنزین معمولی وارد بورس انرژی شد. از سال ۱۴۰۲ عرضه بنزین سوپر در جایگاه‌ها متوقف شده بود و هم‌زمان بحث‌هایی درباره واردات آن مطرح می‌شد. درنهایت، تصمیم‌گیران مسیر بازگشت این فرآورده را از کانال بازار سرمایه انتخاب کردند. به این ترتیب، بنزین ویژه به عنوان کالایی مشخص و غیریارانه‌ای، در بستری شفاف و رقابتی عرضه شد؛ اقدامی که می‌توان آن را گامی مهم در جهت کاهش رانت، کشف قیمت واقعی و حرکت به سوی اقتصاد شفاف‌تر دانست. در تشریح چگونگی عرضه بنزین در بورس انرژی و نحوه مقابله با رانت موجود در بازار فرآورده‌های نفتی، خبرنگار روزنامه هم‌میهن با محمد نظیفی، مدیرعامل بورس انرژی به گفت‌وگو نشست که در ادامه می‌خوانید.

عکس: WANA

نقش بورس انرژی در این فرآیند چیست؟

بورس انرژی با فراهم کردن دسترسی به مشتریان متعدد داخلی و خارجی، حذف رانت و دستکاری قیمت و افزایش شفافیت، نقش مهمی در اصلاح ساختار اقتصادی حوزه انرژی و رانت‌ستیزی دارد.

امروز بیش از ۷۰ درصد ارزش معاملات بورس انرژی در رینگ بین‌الملل انجام می‌شود و تجربه موفق معاملات LPG نشان داده که حتی در شرایط تحریمی، می‌توان از طریق بورس انرژی قیمت‌هایی بالاتر از نرخ‌های بین‌المللی کشف کرد و ارزآوری قابل توجهی داشت.

بورس انرژی در حوزه‌های فعالیت خود، رسالت اصلی شفاف‌سازی و ایجاد دسترسی بدون رانت و فراهم کردن فرصت‌های برابر برای همه فعالان اقتصادی در حوزه انرژی را بر عهده دارد. این موضوع، مأموریت و رسالت محوری بورس انرژی محسوب می‌شود و بر همین اساس، هر بخش از اقتصاد انرژی که از طریق بورس انرژی دارای سازوکار معاملاتی باشد و معاملات آن در این بستر انجام شود، می‌توان این ادعا را مطرح کرد که معاملات آن بخش به‌صورت منصفانه و کاملاً شفاف انجام می‌شود و اطلاعات مربوط به معاملات در دسترس عموم مردم قرار می‌گیرد.

این شفافیت چه پیامدهایی برای فعالان اقتصادی و شرکت‌ها دارد؟

در چنین سازوکاری، سطح پاسخگویی شرکت‌ها و فعالان اقتصادی به حداکثر می‌رسد و آن‌ها درباره معاملات انجام‌شده ملزم به شفاف‌سازی هستند. مهم‌تر از همه، دسترسی برابر و امکان انجام معاملات بدون رانت برای همه فعالان اقتصادی فراهم می‌شود. این به معنای آن است که کشور، منابع خود را از طریق دسترسی‌های ویژه، رانت‌های خاص و امتیازات انحصاری که ممکن است در معاملات غیرشفاف، غیربازاری و غیر بورسی شکل بگیرد، از دست نمی‌دهد.

نبود چنین سازوکاری چه هزینه‌ای به اقتصاد کشور تحمیل می‌شود؟

در معاملات غیرشفاف، غیر بازاری و غیر بورسی، کشور سرمایه‌های قابل‌توجهی را در حوزه انرژی از دست می‌دهد. این نوع معاملات زمینه ایجاد رانت، ویژه‌خواری و حیف‌ومیل منابع را فراهم می‌کند، اما اگر از سازوکارهای بورس انرژی استفاده شود، عملاً جلوی این روند گرفته می‌شود. در نتیجه، شفافیت، پاسخگویی، دسترسی منصفانه و برابر برای همه فعالان اقتصادی محقق خواهد شد.

چرا سازوکارهای غیر بورسی در حوزه انرژی، به‌ویژه در شرایط فعلی، ناکارآمد هستند؟

همان‌طور که می‌دانیم، به دلیل مواجهه با تحریم‌ها، به‌ویژه در حوزه حامل‌های انرژی همچون نفت، گاز، میعانات گازی و فرآورده‌ها، سازوکارهای معاملاتی غیربازاری از شفافیت کافی برخوردار نیستند. رژیم تحریم‌های ناعادلانه‌ای که به کشور تحمیل شده، به‌عنوان یک مستمسک و بهانه، فضایی را ایجاد کرده که طی آن تعداد محدودی با دسترسی‌های ویژه، امکان دسترسی به منابع ملی را پیدا می‌کنند و متأسفانه بعضاً استفاده‌های نادرستی از این منابع صورت می‌گیرد. درحالی‌که استفاده از سازوکار بازار و بورس انرژی، عملاً جلوی این ویژه‌خواری‌ها را می‌گیرد.

فرآیند کشف قیمت در بورس انرژی چگونه انجام می‌شود؟

کشف قیمت در بورس انرژی به‌گونه‌ای است که ماهیت آن اجازه قیمت‌گذاری دستوری را نمی‌دهد. عرضه‌کننده، پیشنهاد قیمتی خود را به‌عنوان مبنای قیمت به بازار ارائه می‌کند و خریداران در سمت تقاضا، در یک سازوکار رقابتی وارد فرآیند معامله شده و اقدام به ثبت سفارش می‌کنند. به‌صورت طبیعی، اگر سمت تقاضا بیش از عرضه باشد، افزایش قیمت رخ می‌دهد و با ایجاد مازاد رقابتی، معامله به تعادل می‌رسد و انجام می‌شود. در مقابل، اگر سمت عرضه مازاد داشته باشد و تقاضا در قیمت اعلام‌شده نتواند کل محصول یا حامل انرژی پیشنهادی را پوشش دهد، قیمت کاهش پیدا می‌کند. در نتیجه، قیمت به‌صورت شناور و معقول و از طریق تعادل عرضه و تقاضا کشف می‌شود.

نقش بورس انرژی در فعال‌سازی بخش خصوصی و جذب سرمایه چیست؟

حضور بخش خصوصی به یک مکانیزم مشخص نیاز دارد و در واقع، حضور مؤثر بخش خصوصی در حوزه انرژی، حلقه مفقوده اقتصاد انرژی کشور است. سرمایه‌های قابل‌توجهی به‌صورت راکد در کشور وجود دارد که به‌جای هدایت به فعالیت‌های مولد، به سمت بازارهایی مانند طلا، نقره و سایر حوزه‌های غیرمولد سوق پیدا کرده است. اگر امکان سرمایه‌گذاری در حوزه انرژی، که مزیت اصلی کشور محسوب می‌شود، برای این سرمایه‌ها فراهم شود، طبیعتاً سرمایه‌گذاران می‌توانند از این ظرفیت استفاده کنند. چنین سازوکاری عملاً جز از طریق بورس انرژی قابل تصور نیست.

همچنین بورس انرژی این امکان را برای بخش خصوصی و سرمایه‌گذاران ایجاد می‌کند که در بخش‌های دارای مزیت کشور و به‌ویژه در حوزه انرژی که یک مزیت انحصاری محسوب می‌شود، سرمایه‌گذاری کنند. در نتیجه، هم مزیت‌های ویژه کشور به مرحله بالفعل می‌رسد و هم سرمایه‌گذاران می‌توانند از منافع این حوزه و این مزایا بهره‌مند شوند.

جایگاه بورس انرژی در اسناد قانونی و توسعه‌ای کشور چگونه تعریف شده است؟

بورس انرژی در سازماندهی و سامان‌دهی بازار انرژی کشور و در اقتصاد انرژی، نقشی محوری دارد. این جایگاه بر اساس مستندات قانونی، اسناد بالادستی و اسناد توسعه کشور برای بورس انرژی تعریف شده است. بر همین اساس، بورس انرژی به‌عنوان یک بستر شفاف و کارا برای کشف قیمت و فراهم‌کردن محیطی منصفانه برای انجام معاملات، از منظر دسترسی برابر و رانت‌ستیزی، در اولویت قرار دارد و امیدواریم بتواند در این مسیر، نقش محوری خود را به‌درستی ایفا کند.

به تازگی ما شاهد عرضه بنزین ویژه وارداتی در بورس انرژی بودیم این اتفاق را می‌توان یکی از اقدامات بورس انرژی در راستای ایجاد سازوکار رقابتی برای این محصول و جلوگیری از قیمتگذاری دستوری در بازار فرآورده‌های نفتی دانست؛ از سوی دیگر همزمانی این عرضه با افزایش قیمت بنزین ممکن است این ذهنیت را ایجاد کند که عرضه بنزین سوپر در بورس انرژی پیش‌زمینه‌ای برای

مدیران

اسقاط ۲۵۰ هزار خودرو تا پایان سال

۲۵۰ هزار دستگاه تا پایان سال نوسازی می‌شود. به گزارش باشگاه خبرنگاران، فرشاد مقیمی، معاون وزیر صنعت، معدن و تجارت از تداوم روند رو به رشد اسقاط و نوسازی ناوگان فرسوده در کشور خبر داد و گفت: از ابتدای سال تاکنون بیش از ۱۷۴ هزار دستگاه خودرو در مراکز اسقاط کشور اسقاط شده است و به‌طور متوسط روزانه حدود ۸۸۰ دستگاه خودرو در کشور از رده خارج می‌شود. وی افزود: با توجه به حدود چهار ماه باقی‌مانده تا پایان سال و در نظر گرفتن نزدیک به ۱۰۰ روز کاری، پیش‌بینی می‌شود با حفظ همین روند، تعداد خودروهای اسقاط‌شده تا پایان سال به حدود ۲۵۰ هزار دستگاه برسد که این عدد در برنامه‌های وزارت صمت برای سال ۱۴۰۴ هدف‌گذاری شده است. معاون وزیر صمت با مقایسه عملکرد امسال با سال گذشته گفت: در حوزه جایگزینی خودروهای نو به جای خودروهای فرسوده، عملکرد امسال جهش قابل توجهی داشته است؛ به‌طوری که در مدت مشابه سال گذشته حدود ۱۰ هزار دستگاه جایگزین شده بود، اما امسال این عدد چندین برابر افزایش یافته است. این رشد علاوه بر خودروهای سواری، در بخش موتورسیکلت‌ها نیز مشاهده می‌شود.

زمان واریز سود سهام عدالت

بخش اول سود سهام عدالت سال مالی ۱۴۰۳ همزمان با عید مبعث پرداخت می‌شود. به گزارش دانشجو، ولی‌اله جعفری، مدیر نظارت بر ناشران سازمان بورس و اوراق بهادار گفت: بخش اول سود سهام عدالت مربوط به عملکرد سال مالی ۱۴۰۳ شرکت‌های سرمایه‌پذیر به همراه باقی‌مانده سود سهام عدالت مربوط به عملکرد سال مالی ۱۴۰۲ و عواید حاصل از آن‌ها به حساب دارندگان سهام عدالت واریز خواهد شد. او اظهار کرد: زمان واریز این سودها همزمان با عید مبعث خواهد بود. جعفری درباره مبلغ سود سهام هر سهام‌دار عدالت نیز توضیح داد: هم‌اکنون در حال پیگیری و تجمیع سود سهام هستیم و مبلغ متعلق به هر سهام‌دار در روزهای آینده مشخص خواهد شد.

امکان خرید سوخت صنایع از بورس انرژی

صنایع مشکلی برای تامین سوخت ندارند. به گزارش ایرنا، ابراهیم شیخ، معاون صنایع عمومی وزارت صنعت، معدن و تجارت گفت: صنایع مشکلی برای تامین سوخت ندارند و در حد مورد نیازشان سوخت در اختیارشان قرار گرفته است. این مسئول اظهار داشت: در صورتی که صنایع نیاز به سوخت بیشتری داشته باشند و سهمیه‌بندی پاسخگوی نیاز آنها نباشد، می‌توانند از طریق بورس کالا انرژی تأمین کنند. وی افزود: عرضه سوخت در بورس انرژی از لحاظ قیمت متفاوت‌تر از سوخت یارانه‌ای است. شیخ عنوان کرد: فرمول‌ها و روش‌های تخصیص سوخت به بخش صنعت و معدن نیز اعلام شده است و امیدواریم بر اساس نیاز این بخش‌ها، سوخت مورد نظرشان تأمین شود. بر اساس اعلام وزارت صنعت، معدن و تجارت، در سال ۱۴۰۳، نیاز معدن به سوخت حدود ۲/۳ میلیارد لیتر برآورد شد، اما توسط شرکت ملی پخش پالایش تنها ۱/۷ میلیارد لیتر تحویل شده است. در حوزه صنعت، نیاز سالانه به سوخت ۲ میلیارد لیتر است که در عمل تنها ۱/۶ میلیارد لیتر تحویل داده شده است.